

Dranken, groenten en fruit

SCOPE

Deze productcategorie omvat alle soorten groeten en fruit, tropische producten zoals thee, koffie en cacao, maar ook frisdranken, fruitsappen, alcoholische dranken plantaardige vetten en oliën. De aankoop van deze producten kan ook indirect gebeuren via verkoopautomaten.

Relevante CPV-codes: 15XXXXXX-X

RISICO'S

MENSENRECHTEN: HOOG RISICO

In de **tuinbouw** werken vaak seizoensarbeiders om de seizoensafhankelijke en arbeidsintensieve taken uit te voeren. Deze seizoensarbeiders bevinden zich vaak in een minder gunstige positie dan reguliere arbeiders als het gaat om salarissen, werktijden en voorzieningen. Arbeiders die worden ingehuurd door door een uitzendbureau of aangetrokken via andere, veelal informele bemiddelaars, ervaren vaak nog slechtere arbeidsomstandigheden, omdat deze intermediaire actoren zich vaak niet aan de wettelijke normen voor contracten, uren, lonen, sociale bescherming en eventueel huisvesting houden. In de landbouwsector vormt ook de gezondheid en veiligheid van de werkomgeving een risico. Vanwege een gebrek aan beschermingsmateriaal, kunnen arbeiders niet alleen blootgesteld worden aan extreme temperaturen, maar ook in contact komen met chemische stoffen waaronder ook pesticiden die in Europa verbannen zijn. Pesticides en andere chemicaliën vervuilen daarnaast het leefmilieu van lokale gemeenschappen via de grond en waterbronnen.

Het gebruik van kinderarbeid en dwangarbeid in de **thee-, koffie-, cacaosector en in palmolie producerende landen** blijft een gangbare praktijk. In dezelfde landen vormen lage lonen, discriminatie van vrouwen en arbeidsmigranten, een excessief aantal werkuren en schending van recht op vereniging bijkomende risico's in thee- en koffiesector. Kleinschalige boeren worden doorgaans onderbetaald voor hun productie of uit de markt geconcurrereerd door grote plantages wat armoede binnen lokale gemeenschappen vergroot. Hun traditionele levenswijze kan verstoord worden door grootschalige monocultuur en maakt deze afhankelijk van de grote fluctuaties van de internationale marktprijzen van deze gewassen. Bovendien zijn er ook veel gevallen van herlokatie van lokale gemeenschappen ten gevolge van grootschalige koffie/thee/cacao teelt.

De arbeidsomstandigheden in de **drankensector** zijn relatief beter dan in andere voedselsectoren. Problemen komen veelal voor op suikerrietplantages en tijdens de oogst van vruchten (bijvoorbeeld

druiven). Arbeidsomstandigheden zijn veelal zwaar omwille van langdurige zware inspanningen tijdens hoge temperaturen. Veiligheidsmaatregelen zijn regelmatig ondermaats of worden niet consequent opgevolgd. Daarnaast wordt veel gebruik gemaakt van seizoensarbeiders, doorgaan migranten met verminderde arbeidsrechten. Onder meer Italië en Zuid-Afrika staan bekend voor slechte arbeidsomstandigheden in de wijnindustrie. Grootschalige productie van vruchten en granen maakt daarnaast vaak gebruik van pesticiden en herbiciden die het grondwater vervuilen, wat zorgt voor omliggende gemeenschappen negatieve gezondheidsimplicaties. Conflicten over waterbronnen tussen lokale gemeenschappen en drankproducenten komen ook regelmatig voor. Drankproducenten winnen water voor de productie van gebotteld mineraalwater maar dit leidt tot een verminderde grondwaterstand. De lokale bevolking, met name boeren, heeft daardoor minder water ter beschikking voor eigen gebruik. Zoals in de voedingsindustrie zijn arbeiders vaak tijdelijke arbeidskrachten.

MILIEU: HOOG RISICO

De landbouwsector maakt gebruik van pesticiden en herbiciden die de bodem en drinkwater vervuilen en insecten bedreigen. Grootschalige landbouw (monoculturen) kan leiden tot bodemerosie en verminderde vochtigheidsgraad van de bodem. Monoculturen brengen ook de biodiversiteit in gedrang. De dalende diversiteit aan insecten doet landbouwers meer naar pesticiden grijpen om eventuele plagen tegen te gaan. Bossen en andere natuurgebieden hebben plaats moeten maken voor grootschalige landbouw, waar intense irrigatie kan zorgen voor waterstress in nabije gebieden. Voornamelijk bij citrusfruit bestaat er een hoog tot zeer hoog risico op waterstress. Een bijkomend risico is de verspreiding van microplastics in het milieu bij teelt in serres. Landbouwers in Spanje, Portugal en Italië gebruiken voornamelijk plastieken serres, die door de blootstelling aan zonlicht en wind snel verduren en microplastics loslaten. De spectaculaire toename van de productie van palmolie heeft grootschalige gevolgen op het klimaat en biodiversiteit door de ontbossing van cruciale regenwouden.

De energie-intensieve productie van stikstofkunstmest zorgt, net zoals het gebruik ervan, voor de uitstoot van grote hoeveelheden kooldioxide. De waardeketen van koffie heeft een aanzienlijk negatieve impact op de het klimaat. [Studies](#) tonen aan dat een overschakeling naar meer duurzame landbouwpraktijken zou kunnen leiden tot een verlaging van de uitstoot tot 70%.

De productie van frisdranken en fruitsappen vraagt een aanzienlijke hoeveelheid water. Voor 1 liter bier is bijvoorbeeld 4 tot 10 liter water nodig. Afvalwater van de productie wordt vaak geloosd en vervuult de leefomgeving. Verder stoten dranksectoren aanzienlijke hoeveelheden broeikasgassen uit. Grootschalige productie van vruchten (zoals druiven) of tarwe maakt vaak gebruik van pesticiden en herbiciden. Bodem en grondwater raken vervuild, wat een negatieve impact kan hebben op omliggende fauna en flora.

MARKTMATURITEIT

CIRCULARITEIT: HOOG

De analyse van de circulaire opportuniteiten vereist een geïntegreerde benadering met daarbij aandacht voor systeemeffecten tussen verschillende voedingsproducten. Sommige producten kunnen immers beter andere producten vervangen. Groenten, fruit en graanproducten met een natuurlijke bron van eiwitten (zoals noten en peulvruchten) kunnen bijvoorbeeld vlees en zuivel vervangen. In [Vlaanderen](#), [Wallonië](#) en [Brussel](#) zijn er goede bronnen van hoe steden en lokale gemeenten duurzame voeding aanbestedingen kunnen doen. Aankoopbeleid kan verduurzamen op vier gebieden: het eten zelf (meer

regionaal, seizoensgebonden, biologisch, dierenwelzijn); de verpakking (herbruikbaar, zo weinig mogelijk plastic); transport (fiets, elektrisch, boot vliegtuig); en tot slot de reststromen (voedseloverschotten en niet-eetbare overschotten). Een dieet met minder bewerkt voedsel, of meer plantaardige eiwitten verlagen aanzienlijk de druk op het milieu. Het productieproces van plantaardige eiwitten (zoals peulvruchten) is namelijk efficiënter en vraagt minder grondstoffen dan de productie van dierlijke eiwitten. De druk op het milieu kan verminderen door de aankoop van landbouwproducten af te stemmen op de seizoenen en door te kiezen voor lokaal geteelde producten. Andere aandachtspunten zijn het gebruik van verpakkingen zoveel mogelijk te reduceren en te kiezen voor biologisch geteelde producten. Het beperken van voedselverspilling vormt een laatste belangrijke pijler binnen de circulaire economie.

SOCIALE ECONOMIE: HOOG

Er zijn in België heel wat maatwerkbedrijven die groenten en fruit voorzien. Het produceren en verdelen van groenten en fruit is uit te voeren door laaggeschoolde mensen, mensen met een beperking en mensen die moeilijk aansluiting vinden tot de arbeidsmarkt. Het merendeel van de bedrijven in de sociale economie die actief zijn in de voedingsindustrie hanteren bovendien ecologische principes en vinden daarmee aansluiting bij de circulaire economie. Aanbestedingen van voedingsproducten uit de sociale economie kunnen daarom een duurzamere landbouw en consumptie van lokale producten stimuleren. De federale overheid zou good practices kunnen overnemen van innovaties op lokale bestuursniveaus. Sommige producten zoals thee en koffie en cacao kunnen echter niet lokaal worden geteeld waardoor potentieel tot maatwerk in België verkleint. Via fair trade producten kan men nochtans wel bijdragen aan sociale economie initiatieven in andere landen. België telt verschillende sociale economie organisaties die actief zijn in de voedingsindustrie, 24 in Vlaanderen, meer dan 50 in Wallonië en 18 in Brussel (cijfers 2023).

DUURZAME TOELEVERINGSKETENS: HOOG

Als een gevolg van toenemende druk vanuit de wetgever, de markt, en investeerders, is de voeding- en drankensector de laatste jaren steeds alerter geworden voor risico's doorheen haar keten.

- **Individuele bedrijven** beschikken steeds vaker over een beleid inzake verantwoord ondernemen of duurzaam aankopen. Ze doen ook steeds vaker beroep op **digitale platformen** zoals Ecovadis, Prewave, Assent, Moody's, Integrity Next om zowel hun eigen duurzaamheidsperformantie als die van leveranciers te monitoren. Hoewel digitale platformen reageren op een reële nood in de markt, worden ze vaak gekenmerkt door een gebrek aan transparantie, en gaan ze gepaard met een reële kost.
- Naast individuele acties, verenigen boeren zich ook vaak in coöperaties. In België bestaan er verschillende **coöperaties** die zich richten op stimuleren van duurzame praktijken in de landbouw, in sommige gevallen met aandacht voor sociale kwesties. Enkele voorbeelden zijn REO Veiling, Färm en La Ferme Nos Piliifs en BelOrta. Daarnaast bestaan er ook internationale multistakeholder initiatieven. Het **Sustainable Agriculture Initiative (SIA) Platform** brengt voedingsbedrijven, retailers en producten samen om een duurzame landbouwpraktijken te stimuleren. **Global Coffee Platform** betreft producenten, handelaars, koffiebranders en NGOs uit de koffiesector. **Beyond Chocolate** is een multistakeholder initiatief dat Belgische chocoladebedrijven, retailers, NGOs en onderzoekscentra samenbrengt om meer duurzame praktijken in de cacao en chocolade sector te introduceren alsook boeren te ondersteunen en ontbossing te bestrijden. **BioForum Vlaanderen** zet zich in voor de promotie van biologische producten en de samenwerking tussen alle actoren in de

biologische waardeketen. Het focust daarmee op de gehele landbouwsector. BioForum Vlaanderen zetelt in verschillende advies organen op zowel nationaal als Europees niveau en verdedigt op die manier de belangen van biologische boeren, producenten en handelaars. **BioWallonie** is een vzw ontstaan uit het Plan de développement de la production biologique en Wallonie à l'horizon 2030. Biowallonie is de overkoepelende organisatie voor de biologische sector in het Waalse Gewest en omvat alle professionele spelers: productie, verwerking, distributie, catering (collectief en commercieel) en verkooppunten. **Bonsucro** is een multistakeholder initiatief dat zich inzet voor het verduurzamen van suikerriet, met aandacht voor klimaat en mensenrechten. Het voorziet ook een certificatie voor zowel de productiezijde als voor de handelzijde van de suikerrietketen. Verschillende soorten stakeholders zijn lid van Bonsucro; van kleine suikerriet producenten tot internationaal gekende frisdrank- en alcoholmerken. **Beverage Industry Environmental Roundtable (BIER)** is een samenwerking tussen drankbedrijven met als doel duurzaamheid binnen de sector te bevorderen. Leden van de Roundtable delen kennis en expertise en ontwikkelen tools om milieuprestaties te meten en verbeteren. Specifiek wordt resource-efficiëntie opgevolgd (water- en energieverbruik) en de uitstoot van broeikasgassen.

- Er bestaat verschillende certificeringen en keurmerken voor landbouwproducten. **GlobalG.A.P.** is een wereldwijde erkende certificering voor primaire producten uit de agrarische sector. Het beoordeelt producenten op vlak van voedselveiligheid, duurzaamheid, gezondheid en veiligheid van werknemers en dierenwelzijn. **Fairtrade** is een van de meest gekende labels. De internationale beweging zet zich in voor eerlijke handelspraktijken en het verbeteren van de werk- en leefomstandigheden van boeren en producenten in ontwikkelingslanden. Fairtrade producenten voldoen aan vijf duurzaamheidscriteria: ze ontvangen een eerlijke prijs voor hun producten; bovenop hun verkoopprijs ontvangen ze een premie voor duurzaamheidsgerelateerde projecten in hun gemeenschap; ze voldoen aan milieustandaarden voor duurzame landbouwpraktijken; ze respecteren het verbod op kinder- en dwangarbeid; en ze bevorderen en streven naar een transparante handelsketen. **UTZ** is een internationaal label voor duurzame landbouw in het Globale Zuiden. Enkel cacao, koffie, hazelnoten en thee dragen het label. Het label garandeert goede arbeidsomstandigheden en een beperkte impact op het leefmilieu. **Rainforest Alliance** is een keurmerk dat zowel milieu- als sociale standaarden stelt aan boeren en bedrijven. Binnen de milieustandaarden staat het behoud van bossen en bescherming van natuurlijke ecosystemen centraal. Verbetering van de bodemkwaliteit en waterbeheer vormen hierbij belangrijke aandachtspunten. Het keurmerk stelt geen eisen rond de uitstoot van broeikasgassen. Wat de sociale eisen betreft, stelt Rainforest Alliance ethische werkomstandigheden voorop alsook leefbare inkomen. **Ecocert Fair Trade** garandeert goede arbeidsomstandigheden en omvat eveneens een reeks milieucriteria. Ten slotte biedt het label (financiële) ondersteuning aan de producent en zijn gemeenschap. Landbouwproducten met het label **EU-biologisch** voldoen aan milieueisen gezet door de EU. In de buurlanden bestaan er verschillende varianten van dit label. Gecertificeerde boeren mogen onder andere geen gebruik maken van synthetische pesticiden, herbiciden en kunstmest. Ze maken gebruik van biologisch zaai- en plantgoed en zetten geen genetisch gemodificeerde zaden en planten in. Biologisch-erkende veeteeltboeren voldoen aan strenge normen voor dierenwelzijn (bijvoorbeeld vrije uitloop). Biologische boeren zetten zich verder ook in voor een duurzaam beheer van natuur en verrichten praktijken om deze in stand te houden (zoals bodembehoud en waterbeheer). **Fair for Life** richt zich voornamelijk tot ethische handelspraktijken voor boeren in een kwetsbare positie, ook in Europa. Het keurmerk stimuleert biologische landbouw maar dit is geen vereiste voor certificering. **On the way to PlanetProof** zet zich in voor milieuaspecten. Het stelt eisen met betrekking tot broeikasgassen, het

gebruik van milieubelastende bestrijdingsmiddelen, meststoffen en hergebruik van water. Bovenstaande keurmerken zijn slechts enkele voorbeelden uit de lange lijst aan certificeringen voor landbouwproducten. Het **V-label** garandeert dat het product geen ingrediënten of hulpstoffen van dierlijke oorsprong bevat. Er zijn 2 categorieën: vegetarisch en vegan. Deze categorieën worden onder het label weergegeven op de verpakking van de producten. **Ecocert Fair Trade** garandeert goede arbeidsomstandigheden en omvat eveneens een reeks milieucriteria. Op de website van [Labelinfo](#), [Keurmerkenwijzer](#) en [Standardsmap](#) kunt u een meer uitgebreide, maar niet exhaustieve lijst raadplegen.

VERDUURZAMING VAN HET AANKOOPBELEID

In deze sectie worden een aantal pistes voorgesteld om te komen tot een duurzamere aankooppraktijk. Deze lijst is niet exhaustief. Bij de selectiecriteria, technische specificaties, gunningscriteria en uitvoeringsvoorwaarden beperken we ons tot een aantal (courante) voorbeelden. Voor bijkomende inspiratie kunnen we u verwijzen naar de volgende bronnen:

- ✓ EU Green Public Procurement Criteria voor voedsel, cateringdiensten en verkoopautomaten (<https://circabc.europa.eu/ui/group/44278090-3fae-4515-bcc2-44fd57c1d0d1/library/9cd7f542-d33c-43f6-91af-b3838c08c395/details>)
- ✓ De MVI-criteriatool.

GEBRUIK VAN CERTIFICATEN EN KEURMERKEN

Keurmerken en labels kunnen geïntegreerd worden in eisen, of kunnen als bewijs dienen dat voldaan wordt aan bepaalde eisen. Dit op voorwaarde dat andere, gelijkwaardige keurmerken en bewijsmiddelen worden aanvaard, en dat de keurmerkeisen betrekking hebben op criteria die verband houden met het voorwerp van de opdracht. Verwijzingen naar keurmerken en labels kunnen zowel opgenomen worden in de technische specificaties als in de gunningscriteria en de uitvoeringsvoorwaarden.

De kwaliteit en effectiviteit van keurmerken en labels is een onderwerp van debat. Studies wijzen op grote kwaliteitsverschillen tussen verschillende initiatieven, en geven aan dat veelal bijkomende acties nodig zijn om risico's te beperken, zeker bij de monitoring van mensenrechten (zie ook box in het begin van de sectie 'Mensenrechten: een slimme mix van criteria en clausules'). Bekende keurmerken voor deze producten zijn:

- GlobalG.A.P.
- Fairtrade
- UTZ
- Rainforest Alliance,
- Ecocert Fair Trade
- EU-biologisch
- Fair for Life
- On the way to PlanetProof
- V-label (Vegetarian European Union)
- Ecocert Fair Trade
- EKO-keurmerk
- Demeter
- Agriculture Biologique
- Soil Association
- Naturland
- Bioland

Gecertificeerde producten

- **Als technische specificatie:** De aangeleverde producten dienen op het moment van levering cumulatief te voldoen aan de eisen van één of meerdere keurmerken [zie lijst keurmerken].
- **Als gunningscriterium:** Offertes die producten omvatten die cumulatief voldoen aan de eisen van één of meerdere keurmerken [zie lijst keurmerken] worden hoger gewaardeerd. De leverancier wordt geacht om een volledige lijst aan te leveren van de gecertificeerde producten die ze van plan zijn om te leveren als onderdeel van het contract.
- **Als uitvoeringsvoorwaarde:** De aangeleverde producten dienen op het moment van levering, of binnen de zes maanden na de levering, cumulatief te voldoen aan de eisen van één of meerdere keurmerken [zie lijst keurmerken].

MILIEU: TECHNISCHE SPECIFICATIES

Onder technische specificaties worden kenmerken of eigenschappen beschreven waaraan het product of de dienst dient te voldoen. Bij technische specificaties kan gebruik gemaakt worden van normen of keurmerken, hetzij voor de specificaties, of als bewijs dat aan die specificaties voldaan is.

Minimaal 70% van de voedingsproducten zijn seizoensgebonden

Van alle plantaardige producten en dranken in het assortiment, bestaat minimaal 70% uit seizoensgebonden producten.

Minimaal 50% van de voedingsproducten voldoen aan aantoonbare eisen voor biologische productie (bron: EU GPP criteria)

De volgende voedingsmiddelen [in te vullen door de aanbestedende dienst] moeten voldoen aan Verordening (EG) nr. 2018/8481 of de latere wijzigingen daarop.

Verificatie:

- De inschrijver moet een verklaring geven dat alle hierboven vermelde voedingsmiddelen die tijdens de uitvoering van de opdracht moeten worden geleverd, voldoen aan [Verordening \(EG\) nr 2018/848](#) of latere wijzigingen.
- Bovendien moet de inschrijver een beschrijving geven van hoe hij van plan is te waarborgen dat de eerdergenoemde producten tijdens de uitvoering van het contract afkomstig zijn van biologische bronnen (bijvoorbeeld door leveranciers voor de verschillende producten te identificeren).

Van de plantaardige producten en dranken van buiten Europa voldoet minimaal 50% aan milieueisen of eerlijke handels-eisen (MVI-criteriatool)

Van alle plantaardige producten en dranken in het assortiment, waarvan het land van oorsprong buiten Europa (alle EU-lidstaten) en de bij de EVA (Europese Vrijhandelsassociatie) aangesloten landen ligt, bestaat minimaal 50% uit producten die zijn voorzien van een keurmerk dat goed scoort op milieueisen of eerlijke handels-eisen of een gelijkwaardig keurmerk (zie lijst hierboven).

Met het assortiment wordt het gehele portfolio aan te consumeren producten en dranken bedoeld dat wordt aangekocht ten behoeve van de opdracht.

Met land van oorsprong wordt bedoeld: het land waar het plantaardige product wordt geteeld/geproduceerd, niet het land waar dit product vervolgens wordt verwerkt en/of verpakt.

Mogelijke bewijsmiddelen:

- Keurmerken die goed scoren op milieueisen of eerlijke handelseisen, of een gelijkwaardig keurmerk. (zie lijst hierboven)
- Of gelijkwaardig.

Toelichting voor de aanbestedende overheid:

Een aanbestedende overheid dient gelijkwaardige keurmerken te aanvaarden die bewijzen dat het geleverde aan gelijkwaardige keurmerkeisen voldoet. Een aanbestedende overheid dient andere geschikte bewijsmiddelen te aanvaarden indien de ondernemer aantoont:

- dat hij het specifiek gevraagde keurmerk niet heeft kunnen behalen binnen de gestelde tijd om redenen die hem niet kunnen worden aangerekend, en
- dat de geleverde producten voldoen aan de specifiek gestelde eisen in het criterium.

Palmolie en soja voldoen aan milieu-, sociale en ontbossingsvrije eisen (bron: MVI-criteriatool)

Voor (samengestelde) producten voor directe consumptie en ingrediënten (geproduceerd) met palmolie en/of sojain het assortiment geldt dat ze voldoen aan milieu-, sociale- en ontbossingsvrije eisen volgens één van onderstaande keurmerken, of een gelijkwaardig keurmerk:

- Duurzame palmolie: gecertificeerde Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO);
- Duurzame soja: Round Table on Responsible Soy Association (RTRS);

Met het assortiment wordt het gehele portfolio aan te consumeren producten bedoeld dat wordt ingekocht ten behoeve van de opdracht.

Mogelijke bewijsmiddelen:

- Duurzame palmolie: gecertificeerde RSPO of gelijkwaardig;
- Duurzame soja: RTRS of gelijkwaardig;

GUNNINGSCRITERIA

Gunningscriteria kunnen gebruikt worden om innovatie op het vlak van duurzaamheid aan te moedigen. De wetgeving inzake overheidsopdrachten biedt heel wat opportuniteiten om naast prijs ook kwaliteitscriteria (waaronder duurzaamheid) mee te nemen bij de gunning. Een belangrijke voorwaarde is dat gunningscriteria steeds gelinkt moeten zijn met het voorwerp van de opdracht.

Meer dan 50% van de voedingsproducten voldoen aan aantoonbare eisen voor biologische productie (bron: EU GPP criteria)

Punten worden evenredig toegekend aan inschrijvers die de lijst van voedingsproducten overschrijden [vermeld bij technische specificaties] en voldoen aan de normen voor biologische producten.

Verificatie:

- De inschrijver moet een verklaring geven dat alle hierboven vermelde voedingsmiddelen die tijdens de uitvoering van de opdracht moeten worden geleverd, voldoen aan [Verondering \(EG\) nr 2018/848](#) of latere wijzigingen.
- Bovendien moet de inschrijver een beschrijving geven van hoe hij van plan is te waarborgen dat de eerdergenoemde producten tijdens de uitvoering van het contract afkomstig zijn van biologische bronnen (bijvoorbeeld door leveranciers voor de verschillende producten te identificeren).

Fair en ethische voedingsproducten en dranken (bron: EU GPP Criteria)

Er worden evenredig punten toegekend aan inschrijvingen waarin de volgende voedingsproducten en dranken (die in de automaten worden geleverd), geproduceerd en verhandeld zijn in overeenstemming met de vereisten van een certificeringssysteem voor eerlijke en ethische handel [lijst van producten in te vullen door de aanbestedende overheid].

Dit certificeringssysteem is gebaseerd op multi-stakeholderorganisaties met een breed lidmaatschap. Het schema richt zich op internationale normen voor eerlijke en ethische handel, waaronder arbeidsomstandigheden voor de productie in overeenstemming met de [kernverdragen van de IAO](#), duurzame handel en prijsstelling.

Verificatie:

De inschrijver moet de lijst van de bij de uitvoering van het contract te leveren producten voorleggen die voldoen aan het criterium. Producten die beschikken over één van volgende labels (of gelijkwaardig) worden geacht te voldoen: Fair Trade, UTZ, Rainforest Alliance, Fair For Life, Ecocert Fair Trade.

Van de plantaardige producten en dranken van buiten Europa voldoet meer dan 50% aan milieueisen of eerlijke handels-eisen (zie technische specificaties)

Punten worden evenredig toegekend aan inschrijvers die de lijst van plantaardige producten en dranken overschrijden [vermeld bij technische specificaties] en voldoen aan milieu- of eerlijke-handels eisen.

Mogelijke bewijsmiddelen:

- *Keurmerken die goed scoren op milieueisen of eerlijke handelseisen, of een gelijkwaardig keurmerk. (zie lijst hierboven)*
- *Of gelijkwaardig*

Toelichting voor de aanbestedende overheid:

Een aanbestedende overheid dient gelijkwaardige keurmerken te aanvaarden die bewijzen dat het geleverde aan gelijkwaardige keurmerkeisen voldoet. Een aanbestedende overheid dient andere geschikte bewijsmiddelen te aanvaarden indien de ondernemer aantoont:

- *dat hij het specifiek gevraagde keurmerk niet heeft kunnen behalen binnen de gestelde tijd om redenen die hem niet kunnen worden aangerekend, en*
- *dat de geleverde producten voldoen aan de specifiek gestelde eisen in het criterium*

Indien leveranciers werken aan continue verbetering wordt dit hoger gewaardeerd (bron: MVI-criteriatool)

Naarmate de inschrijver voor meer producten in het assortiment aantoont dat de leveranciers of producenten van deze producten werken aan continue verbetering op het gebied van milieuaspecten en/of mensenrechten en/of, indien relevant, dierenwelzijn, wordt de inschrijving hoger gewaardeerd. De inschrijver dient dit te kwantificeren als percentage van de te verwachten omzet.

Bij deze continue verbetering dienen meerdere partijen in de keten betrokken te zijn. De leverancier/producent dient jaarlijks te rapporteren en verbeterdoelen te stellen.

Mogelijke bewijsmiddelen:

- *Bewijs van aansluiting bij een platform zoals Sustainable Agriculture Initiative, The Sustainability Consortium (TSC) of een gelijkwaardig initiatief.*
- *Resultaten van de Farm Sustainability Assessment, de toegepaste TSC toolkit of een gelijkwaardige vragenlijst.*
- *Doelen die zijn gesteld op basis van de Farm Sustainability Assessment, de toegepaste TSC toolkit of een gelijkwaardige vragenlijst.*
- *Of gelijkwaardig.*

Samenwerkingen met de sociale economie

Naarmate de inschrijver kan aantonen dat hij samenwerkingen opzet met bedrijven uit de sociale economie of zelf inspanningen levert inzake opleiding of socio-professionele inschakeling van laaggeschoolde werkzoekenden, leerlingen, stagiairs of cursisten, personen met een fysieke en/of mentale handicap of personen die het slachtoffer zijn van discriminatie, dan wordt dit hoger gewaardeerd

Inspanningen inzake verpakkingen

Gebruik van herbruikbare en recycleerbare verpakkingen wordt hoger gewaardeerd. Inspanningen m.b.t. het verminderen, hergebruik, recycleren enz. van verpakkingen kunnen hoger gewaardeerd worden.

MENSENRECHTEN: EEN SLIMME MIX VAN CRITERIA EN CLAUSULES

Van vrijwillige standaarden naar een procesgerichte aanpak

In deze fiche worden verschillende instrumenten besproken om aan de slag te gaan met mensenrechten. Tot op heden was de standaardpraktijk het gebruik van vrijwillige standaarden, gecontroleerd via sociale audits, en al dan niet gekoppeld aan een certificaat. Deze vrijwillige aanpak wordt steeds vaker

bekritiseerd, en we zien een evolutie richting een procesgerichte aanpak gebaseerd op ‘due diligence’: een set van processen waarover bedrijven dienen te beschikken om risico’s voor mensenrechten (en milieu) te identificeren en in te perken. De due diligence aanpak wordt sterk gepromoot vanuit internationale organisaties, zoals de VN, IAO en OESO, en onderscheidt zich van klassieke keurmerken op minstens drie manieren: (1) aandacht voor continue verbetering met prioritering op basis van de ernst en waarschijnlijkheid van eventuele risico’s; (2) de aandacht voor andere informatiebronnen, naast sociale audits; en (3) de focus op de aankooppraktijk zelf (overdreven prijsdruk of andere onredelijke voorwaarden). De rol van aanbestedende overheden dient erin te bestaan om een meer procesgerichte due diligence aanpak bij leveranciers te stimuleren, of zelfs te eisen.

Hieronder wordt deze procesgerichte aanpak vertaald naar een aantal concrete criteria en clausules. Vrijwillige standaarden en keurmerken kunnen eventueel een rol spelen in deze aanpak, mits ze compatibel zijn met een procesgerichte benadering die gericht is op continue verbetering.

De wetgeving bevat verschillende mogelijkheden om aan de slag te gaan met mensenrechten, zowel via selectie- en gunningscriteria, als via uitvoeringsvoorwaarden. Momenteel worden deze opportuniteiten onvoldoende benut, en waar dit wel het geval is wordt vaak eenzijdig ingezet op uitvoeringsvoorwaarden. Uitvoeringsvoorwaarden hebben als voordeel dat de competitie vóór gunning niet onnodig beperkt wordt, en dat de markt en de overheid de kans krijgen om “al doende te leren”. Nadelen zijn dat ze bestaande inspanningen in de markt niet of slechts beperkt honoreren; dat ze weinig nut hebben bij contracten van korte termijn of voor eenmalige levering; en dat ze capaciteit vergen om de naleving van voorwaarden te controleren tijdens de uitvoeringsfase. Het is daarom aangewezen om voor mensenrechten, waar mogelijk, gebruik te maken van een combinatie van uitvoeringsvoorwaarden en selectie- of gunningscriteria.

Bij het bepalen van de juiste aanpak dient rekening gehouden te worden met de maturiteit van de markt inzake mensenrechten. Hieronder wordt een set van criteria en voorwaarden geformuleerd voor **twee scenario’s**: een scenario met een lage of onbekende marktmaturiteit, en een scenario met een hogere marktmaturiteit. De criteria en voorwaarden zijn deels gebaseerd op een criteriaset die ontwikkeld werd voor de aankoop van ICT.

Scenario 1: Marktmaturiteit laag of onbekend

Gunningscriteria	
<i>De inschrijver kan aantonen dat hij een begrip heeft van risico’s op negatieve gevolgen voor de mensenrechten doorheen de waardeketen van de aan te leveren producten.</i>	De inschrijver levert een kort (max 2 pagina’s) schriftelijk verslag aan waarin ten minste drie concrete risico’s omschreven worden. Desgewenst kan hierbij verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. op de bedrijfswebsite of in het duurzaamheidsverslag).
<i>De inschrijver kan transparantie verschaffen over de toeleveringsketen van de aan te leveren producten.</i>	De inschrijver levert een lijst aan met de namen en adressen van de productiesites van de aan te leveren producten. Indien deze lijst op dit moment nog niet beschikbaar is, kunnen punten alsnog toegekend worden indien de inschrijver kan beschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal zijn (basisscore). De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid. Bijkomende punten kunnen worden toegekend indien de inschrijver informatie kan verschaffen over de herkomst van de producten: locaties van plantages, waar producten verwerkt worden. Indien deze lijst op dit moment nog niet beschikbaar is, kunnen deze punten alsnog

	toegekend worden indien de inschrijver kan beschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal zijn. De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid.
Uitvoeringsvoorwaarden	
<i>Uiterlijk X maanden na gunning (en in ieder geval voor de levering van de goederen) toont de opdrachtnemer aan dat hij een begrip heeft van negatieve gevolgen voor de mensenrechten doorheen de waardeketen van de aan te leveren producten.</i>	Kort (max 1 pagina) schriftelijk verslag waarin ten minste drie concrete risico's omschreven worden. Desgewenst kan hierbij verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. op de bedrijfswebsite of in een duurzaamheidsverslag). Deze uitvoeringsvoorwaarde komt te vervallen indien reeds voldaan werd aan gunningscriterium (1).
<i>Uiterlijk X maanden na gunning stelt de opdrachtnemer een schriftelijk plan van aanpak op waarin ten minste twee acties worden beschreven om de geïdentificeerde risico's te beperken of te corrigeren.</i>	Mogelijke acties (deze lijst is niet exhaustief) ✓ Dialoog over mensenrechten met leveranciers of andere externe stakeholders (bv. vakbond, NGO, onderzoeksinstituut). De inschrijver levert bewijs aan dat deze dialoog effectief heeft plaatsgevonden, bv. door middel van een verslag; ✓ Uitwerken en uitsturen van een gedragscode voor leveranciers (supplier code of conduct); ✓ Het (laten) uitvoeren van sociale audits bij leveranciers; ✓ Het gebruik van digitale platformen om de duurzaamheidsprestatie van leveranciers te monitoren; ✓ Opleidingen voor werknemers of leveranciers op het vlak van mensenrechten, due diligence, of sociaal verantwoord aankopen; ✓ Certificatie van producten op basis van een standaard die aandacht heeft voor mensenrechten; ✓ Lidmaatschap van sector- of multi-stakeholderinitiatieven die aandacht besteden aan duurzame waardeketens; ✓ Het uitvoeren van correctieve actie wanneer wantoestanden op gebied van mensen- en arbeidsrechten in de toevoerketen worden vastgesteld tijdens de uitvoering van de opdracht.
<i>Uiterlijk X maanden na gunning rapporteert de opdrachtnemer éénmalig over de vorderingen die geboekt zijn bij het implementeren van de acties in het plan van aanpak.</i>	Rapportering neemt de vorm aan van een schriftelijke verklaring, en er kan verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. in een duurzaamheidsverslag of op de bedrijfswebsite). Desgewenst kan de opdrachtgever aan de opdrachtnemer vragen om de rapportering mondeling toe te lichten.

Scenario 2: Hoge(re) markt maturiteit

Selectiecriteria	
<i>De inschrijver levert een analyse aan van risico's voor de mensenrechten in de waardeketen van de aan te leveren producten.</i>	Risicoanalyse bevat ten minste (1) Een omschrijving van het proces van de risicoanalyse; (2) Een lijst met geconsulteerde bronnen; en (3) Een omschrijving van ten minste drie risico's op het vlak van mensenrechten.
<i>De inschrijver kan transparantie verschaffen over de toeleveringsketen van de aan te leveren producten.</i>	De inschrijver levert een lijst aan met de namen en adressen van de productiesites van de aan te leveren producten. Indien deze lijst nog niet beschikbaar is op het moment van inschrijving, dient de inschrijver te omschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal

	zijn. De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid.
Gunningscriteria	
<i>De inschrijver kan aantonen dat reeds één of meerdere acties ondernomen worden om mensenrechtenrisico's in de waardeketen van de aan te leveren goederen te beperken of te corrigeren</i>	Mogelijke acties: zie 'Basis - Uitvoeringsvoorwaarde (2)' Bijkomende punten worden toegekend indien de inschrijver kan aantonen dat bij deze acties wordt samengewerkt met relevante externe stakeholders, zoals NGO's, vakbonden, of onderzoeksinstellingen. Mogelijke bewijsmiddelen zijn lidmaatschap van een relevant sector- of multi-stakeholderinitiatief, of bewijs van bilaterale of multilaterale engagementen met externe stakeholders (bv. rapporten, communicatie, auditresultaten).
<i>De inschrijver kan transparantie verschaffen over de grondstoffen die gebruikt worden in de aan te leveren producten.</i>	De inschrijver kan informatie kan verschaffen over de herkomst van grondstoffen die gebruikt worden in de aan te leveren producten (bv. een lijst met locaties van plantages vanwaar grondstoffen afkomstig zijn). Indien deze lijst op dit moment nog niet beschikbaar is, dient de inschrijver te beschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal zijn. De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid.
Uitvoeringsvoorwaarden	
<i>Uiterlijk X maanden na gunning wordt de opdrachtnemer geacht om een schriftelijk plan van aanpak aan te leveren waarin ten minste twee acties worden omschreven om de geïdentificeerde risico's te beperken of te corrigeren.</i>	Indien de inschrijver reeds voldaan heeft aan bovenstaand gunningscriterium, zal de opdrachtgever met de inschrijver in dialoog gaan om bijkomende acties vast te stellen.
<i>Uiterlijk X maanden na gunning rapporteert de inschrijver een eerste keer over de vorderingen die geboekt zijn bij de implementatie van het plan van aanpak. Vervolgens rapporteert de inschrijver op jaarlijkse basis, en maakt hij deze rapportage publiek beschikbaar, bv. door plaatsing op de website.</i>	Rapportering neemt de vorm aan van een schriftelijke verklaring, en er kan verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. in een duurzaamheidsverslag of op de bedrijfswebsite). Desgewenst kan de opdrachtgever aan de opdrachtnemer vragen om de rapportering mondeling toe te lichten.

TUSSENTIJDSE RAPPORTERING EN KPI'S

De aanbestedende overheid benadrukt dat de in de offerte vermelde inspanningen m.b.t. milieu en sociale aspecten inspanningen zal vragen van de inschrijver, maar tevens de inschrijver in een economisch voordeel zal plaatsen t.a.v. andere inschrijvers. Deze in de offerte vermelde inspanningen dienen ook in de praktijk omgezet te worden tijdens de uitvoering van de opdracht. De inschrijver zal zich daarom bereid verklaren om alle onderstaande kritieke prestatie-indicatoren (KPI's) gebaseerd op milieu en sociale aspecten [verder te omschrijven] jaarlijks met de aanbestedende overheid te bespreken en zo nodig te voorzien van correctieve actie.

Voorbeelden:

- **Herbruikbare en gerecycleerde verpakkingen:** Percentage van de aangeleverde verpakkingen die geschikt zijn voor hergebruik en recyclage
- Naleving van de levering van producten die beantwoorden aan de **eisen van keurmerken** zoals vermeld in offerte
- **Sociale economie:** samenwerking met de sociale economie zoals voorzien in de offerte.
- Opvolging van de **mensenrechtenproblematiek** zoals voorzien in bestek en offerte.